

دوزبانگی و مشکلات ناشی از آن در سوادآموزی

مبینا شه پرست

دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان زینبیه پیشوا واحد ورامین

مریم شه پرست

دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام خمینی (ره)

چکیده

هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی دوزبانگی و مشکلات ناشی از آن در سوادآموزی دانش‌آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران می‌باشد. فرضیه اصلی این تحقیق که به دنبال تأیید یا رد آن هستیم، عبارت است از اینکه بین دوزبانگی و میزان سوادآموزی دانش‌آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران رابطه معنادار وجود دارد. پژوهش حاضر از نظر هدف از نوع تحقیقات کاربردی و از نظر ماهیت و روش از نوع تحقیق توصیفی - پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری این پژوهش تمامی دانش‌آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران می‌باشند که در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ مشغول به تحصیل بوده‌اند از این جامعه آماری یک مدرسه به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای دو مرحله‌ای از بین مدارس دوزبانه شهر تهران انتخاب شد. ملاک ورودی به جامعه آماری بر اساس دوزبانه بودن دانش‌آموزان بود، یعنی باید همگی دانش‌آموزان دوزبانه باشند. تعداد افراد نمونه در این پژوهش ۱۵۰ نفر می‌باشد. پس از تکمیل فرم‌ها اطلاعات بدست‌آمده به وسیله نرم‌افزار آماری SPSS مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. نتایج تحقیق حاکی از آن بود که: بین دوزبانگی و میزان سوادآموزی دانش‌آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران رابطه معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: دوزبانگی، سوادآموزی، دانش‌آموزان، تهران

۱. مقدمه :

در جهان کنونی پدیده دوزبانگی امری عادی است و یافتن کشوری که در بین گویشگران آن حداقل دو زبان وجود نداشته باشد تقریباً امری محال به نظر می‌رسد (ابراهیم‌زاده، ۱۳۹۰). دوزبانگی پدیده‌ای است جهانی که در اکثر کشورهای جهان وجود دارد و عبارت از حالتی است که فرد به زبان دیگری غیر از زبان مادری خود آموزش می‌بیند (آنونولا و همکاران^۱، ۲۰۰۰).

در کشور ما تعداد زیادی از دانش‌آموزان با تسلط به زبان قومی و مادریشان و با آشنایی اندک به زبان فارسی، وارد دبستان می‌شوند. یعنی همه کودکان در سنین شش یا هفت سالگی وضعیت زبانی یکسانی ندارند و تسلط آنان به فارسی به یک اندازه نیست، اما از گذشته تاکنون نظام آموزشی ما با همه این کودکان برخورد زبانی واحدی داشته است و همه آنان را فارسی زبان می‌داند (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۹). با این شرایط و روند عملی آن وجود اختلالات آموزشی به واسطه وضعیت‌های بانی متفاوت اجتناب‌ناپذیر است، زیرا زبان، یعنی ابزار و شرط اصلی آموزش در اینجا به سدی بدل شده است، که خود به‌عنوان مانع آموزش و انتقال اطلاعات عمل می‌کند و باز به همین اکتفا نمی‌کند و عامل مشکلات عاطفی و روانی تعداد زیادی از دانش‌آموزان غیرفارسی‌زبان می‌شود (اربابی و همکاران، ۱۳۹۲).

آن دسته از کودکان که بدون کم‌ترین آشنایی قبلی به زبان فارسی، وارد دبستان می‌شوند و ناچارند بدون تسلط بر ابعاد شفاهی زبان فارسی، ابعاد نوشتاری یعنی خواندن و نوشتن آن را بیاموزند. شک نیست که این کودکان در دبستان عملکرد مناسبی نخواهند داشت و در سال‌های اول ورود به مدرسه، با مشکلات زیادی روبه‌رو می‌شوند (امیری، ۱۳۹۸). عده بسیار زیادی از آنان در طی سال‌های بعد، به دلیل نداشتن تسلط کافی به زبان آموزشی، دروس دیگر را نمی‌فهمند و به لحاظ علمی عقب‌مانده است (باقری فهرجی، ۱۴۰۰).

یکی از حساس‌ترین و عظیم‌ترین حقوق کودکان، حق زبانی و دقیق‌تر بگوییم زبان آن‌هاست، وسیله‌ای که جهان درون و بیرون کودک با آن تبیین شده است، با آن لمس می‌گردد و همراه با آن رشد می‌کند (تامرادی، ۱۳۹۶). زبان فقط قواعد گرامری و اصوات گفتاری نیست، زبان یک وسیله ارتباطی می‌باشد. زبان اساس و بنیاد همه فعالیت‌های ذهن انسان را تدارک می‌بیند (حاتم‌زاده عربی و همکاران، ۱۳۹۴). دوزبانگی به‌عنوان پدیده‌ای جهانی؛ امری فراگیر در بسیاری از کشورهای جهان محسوب می‌شود. لذا بحث بر سر پیامدهای مثبت و منفی دوزبانگی همواره موردتوجه صاحب‌نظران بوده است (حسناتی، ۱۳۹۱). پژوهش‌های فراگیر و گسترده تا قبل از ۱۹۶۰ همواره پیامدهای منفی دوزبانگی را مورد تأیید قرار می‌دادند. اما پس از آن پژوهش‌ها با نگاهی چندعاملی به پدیده دوزبانگی و با تجدیدنظر در اشکالات ساختاری پژوهش‌ها، یافته‌های مثبت‌تری در این زمینه بدست آوردند (داوری، ۱۴۰۰).

هرچند نتایج بسیاری از پژوهش‌های اخیر، حاکی از اثرات مثبت دوزبانگی در دوران کودکی در رشد توانایی زبانی و غیرزبانی و به طبع آن سوادآموزی بوده است. اما همچنان نگرش‌های منفی نسبت به دوزبانگی به شکل گسترده‌ای در میان افراد جامعه، مربیان، معلمان و ... در ایران به چشم می‌خورد (عزیزی‌پور، ۱۴۰۰).

آشنایی با دوزبان که ارزش‌های اجتماعی - فرهنگی و ساخت زبانی متفاوت دارند در شرایط تحصیلی که زبان مادری کودک و زبانی که در مدرسه به او تدریس می‌شود متفاوت باشد، دشواری‌هایی برای دانش‌آموز به همراه خواهد داشت. بازتاب این دشواری‌ها تفاوت‌هایی است که در رفتار زبانی و غیرزبانی فرد مشاهده می‌شود (مصیبی اردکانی و همکاران، ۱۴۰۰). مسئله دوزبانگی یکی از موضوعاتی است که همواره نسبت آن نگرانی‌های زیادی وجود داشته است و این نگرانی‌ها در جوامع چندزبانه که زبان آموزشی و غالب متفاوت است، بیش‌تر جلوه می‌کند (ملازهی، ۱۳۹۶؛ بروکی و همکاران^۲، ۲۰۱۲).

سؤالی که پیش می‌آید این است که وجود یک زبان دوم که با زبان محیط آموزش متفاوت باشد تأثیری بر سوادآموزی دانش‌آموز دارد که در بین صاحب‌نظران در این زمینه اتفاق نظر وجود ندارد. عده‌ای آن را باعث بهبود فرآیند سوادآموزی و دارای تأثیر مثبت بر

¹. Aunola et al.

². Brocki et al.

فرآیند سوادآموزی و تعاملات اجتماعی دانش آموز می‌داند و غده‌ای آن را باعث سد راه سوادآموزی صحیح و ارتباط سالم میان معلم و دانش آموز می‌داند (بیاستوک^۱، ۲۰۰۵؛ بایرن و همکاران^۲، ۲۰۰۲).

در شهرستان تهران زمانی که کودک به سنی می‌رسد که باید تحت آموزش رسمی قرار گیرد، با زبانی غیر از زبان مادری خود و با زبانی که در سراسر کشور به عنوان زبان رسمی شناخته شده و از لحاظ نظام آوایی - واژگانی و دستوری متفاوت از زبان مادری اوست، آموزش دیده است و از این مرحله است که پدیده دوزبانگی مطرح شده است. با توجه به شهرستان تهران که چندزبانه بودن دانش آموزان در مدارس بسیار است، سؤال اساسی این پروژه پاسخ به چگونگی رابطه بین دوزبانگی و میزان سوادآموزی دانش آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران می‌باشد.

۲. اهمیت و ضرورت تحقیق

همانطور که مشاهده شد سؤال اساسی این پژوهش بررسی دوزبانگی و مشکلات ناشی از آن در سوادآموزی دانش آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران است. زبان وسیله تفهیم و تفاهم است ولی برای کودکان دوزبانه، گاهی سد راه ارتباط، تفهیم و تفاهم می‌گردد (دانگ و همکاران^۳، ۲۰۲۰). به نظر می‌رسد مشکل اصلی این دانش آموزان سوادآموزی نیست و در درک ریاضی و علوم و غیره مشکل ندارند. مشکل آن‌ها، این است که نمی‌توانند به زبانی که معلم تکلم می‌کند با او ارتباط ادراکی برقرار کنند. زبان برای دانش آموزان فارسی زبان وسیله‌ای آشنا، در دسترس بدون تلاش آگاهانه و برای دانش آموزان غیرفارسی زبان، وسیله‌ای ناآشنا با تلاش آگاهانه است (ضیایی‌پور، ۱۳۹۶). بیش تر وقت دانش آموزان غیرفارسی زبان صرف درک گفتار - زبان و زبان آموزی می‌شود (هارسویکر^۴، ۲۰۰۸).

عوامل مختلفی در پروسه سوادآموزی دانش آموزان مؤثر است که از آن جمله می‌توان به زبان اشاره کرد. زبان در واقع عامل مهم در اندازه‌گیری میزان یادگیری و سوادآموزی است. دانش آموزان مطلب ارائه شده را به وسیله زبان ارائه می‌دهند (مولر^۵، ۲۰۱۰). با توجه به اینکه ایران از جمله کشورهای دوزبانه است اهمیت تأثیر زبان بر فرآیند یادگیری و سوادآموزی دوچندان شده و تشکیل مرکز بررسی اثرات دوزبانگی ضروری می‌باشد، تا یکی از علل افت تحصیلی بررسی شود (صیادی، ۱۳۹۸؛ سلیمی، ۱۳۹۱). چرا بعضی از دانش آموزان مقطع ابتدایی در بخش‌هایی از ایران در اولین روزهای شروع سال تحصیلی، رغبت و انگیزه حضور در مدرسه و به طبع آن یادگیری و سوادآموزی را از دست می‌دهند؛ همان دانش آموزانی که روزهای قبل علاقه وافر داشته، شاید بتوان تفاوت زبان آموزشی که به وی تدریس می‌شود و زبان مادری را از علل بی‌انگیزگی - یادگیری ضعیف و انزوای دانش آموزان دوزبانه دانست (باقری فهرجی، ۱۴۰۰). علی‌رغم دیدگاه منفی به دوزبانگی که به دلیل درک ناکافی از آن می‌باشد گروهی نیز تأثیرات و جوانب مثبت دوزبانگی را مورد تأکید قرار داده‌اند (شوگوروا^۶، ۲۰۰۹؛ پتسانگسری و همکاران^۷، ۲۰۱۸). از آن جمله می‌توان به دیدگاه فردگسنی اشاره کرد که ادعا می‌کند کودکان دوزبانه به علت آن که چند کلمه بیشتر از کودکان تک‌زبانه می‌دانند دارای حافظه قوی نسبت به کودکان تک‌زبانه بوده و یادگیری بهتری دارند (مصیبی اردکانی و همکاران، ۱۴۰۰). در جای دیگر نیز اشاره می‌کند که هرچه دایره لغات کودک غنی‌تر باشد سرچشمه بهتری برای یادگیری و سوادآموزی خواهد بود (ملازهی، ۱۳۹۶). با توجه به مطالب ذکر شده و دیدگاه متفاوت نسبت به دوزبانگی و تأثیر آن در سوادآموزی و دوزبانه بودن شهری که در آن زندگی می‌کنیم ضرورت را بر آن دانسته تا به سؤال مذکور پاسخ دهیم.

۳. روش اجرای تحقیق

1. Bialstok
2. Byrne et al.
3. Dong et al.
4. Hartsuiker
5. Muller
6. Shukurova
7. Petsangsri et al.

۱-۳. روش تحقیق

با توجه به ویژگی آزمایشی یا غیرآزمایشی بودن تحقیقات روش تحقیق حاضر، روش غیرآزمایشی پیمایشی محسوب می شود. در کلی ترین تقسیم بندی، روش تحقیق را کتابخانه ای و میدانی در نظر گرفته اند (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶)، که در تحقیق حاضر از هر دوی این روش ها استفاده خواهد شد. در ضمن با توجه به تقسیم بندی تحقیقات علمی از نظر هدف تحقیق حاضر از نوع تحقیق کاربردی می باشد همچنین از نظر ماهیت و روش این تحقیق از نوع تحقیق توصیفی می باشد و با استفاده از روش پیمایشی^۱ انجام گرفته است (دلاور، ۱۳۸۸).

۲-۳. روش گردآوری اطلاعات

پس از کسب معرفی نامه از دانشگاه های مربوطه و اخذ مجوز از اداره کل آموزش و پرورش شهرستان و اداره آموزش و پرورش شهر تهران و اخذ توافق آن ها به مدارس مراجعه و با هماهنگی مدیر و با توضیح اهمیت موضوع و اطمینان به محرمانه ماندن اطلاعات آن ها مورد استفاده در اختیار دانش آموزان قرار داده شد و از دانش آموزان خواسته شد که کلیه ماده های آزمون را با دقت بخوانند و مناسب ترین گزینه را انتخاب کنند.

۳-۳. ابزار سنجش

برای جمع آوری اطلاعات مورد نظر جهت توصیف و تحلیل فرضیه ها و سنجش نظرات دانش آموزان از پرسشنامه استفاده گردید، در این پژوهش نیز محقق با مطالعه انجام شده در خصوص ابزار گردآوری داده ها در پژوهش های قبلی، از ابزار پرسشنامه برای گردآوری داده ها استفاده نموده است. پژوهش حاضر با استفاده از پرسشنامه استاندارد ۲۵ سؤالی ارزیابی کیفیت سوادآموزی دانش آموزان انجام شده است. این پرسشنامه با هدف ارزیابی کیفیت سوادآموزی دانش آموزان تهیه گردیده است که متشکل از ۲۵ سؤال و ۵ مؤلفه (نگرش ها و ادراکات، اکتساب و درهم تنیدن دانش، بسط و اصلاح دانش، استفاده معنادار از دانش و عادت های ذهنی) می باشد. همچنین در این پژوهش برای طراحی پرسشنامه از اصول طیف لیکرت چندگزینه ای استفاده شده است که در جداول (۱) و (۲) ساختار آن نشان داده شده است.

جدول ۱. ساختار پرسشنامه

ردیف	متغیر	ابعاد	گویه	منبع
۱	کیفیت سوادآموزی	نگرش ها و ادراکات	۱-۵	رحمانی آخوند (۱۳۸۹)
۲		اکتساب و درهم تنیدن دانش	۶-۱۰	
۳		بسط و اصلاح دانش	۱۱-۱۵	
۴		استفاده معنادار از دانش	۱۶-۲۰	
۵		عادت های ذهنی	۲۱-۲۵	

جدول ۲. طیف امتیازدهی به معیارها

کم	تا حدودی	متوسط	زیاد
۱	۲	۳	۴

۱-۳-۳. روایی و پایایی پرسشنامه

- روایی یا اعتبار به این مسئله می پردازد، که آیا همان چیزی را اندازه گیری می کنیم که واقعاً قصد آن را داریم. در محاسبه اعتبار پژوهش، سؤال اصلی که پژوهش گر برای خود مطرح می کند چنین است، آیا شخص در حال اندازه گیری درست آن چیزی است که در اندیشه اندازه گیری آن است. یکی از این روش ها برای تعیین اعتبار، اعتبار محتوایی است، برای تعیین اعتبار محتوایی، نمونه ای

¹. Survey

پرسشنامه در این پژوهش پس از بومی سازی پرسشنامه در اختیار استادان دانشگاهی متخصص در علوم روانشناسی قرار گرفت، که در رابطه با میزان درستی و شفافیت سؤالات پرسشنامه ابراز نظر کنند که در نهایت اعتبار پرسشنامه را تأیید کردند.

- یکی از روش های محاسبه قابلیت اعتماد، استفاده از آلفای کرونباخ است. این روش برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه گیری از جمله پرسشنامه به کار می رود. برای سنجش قابلیت اعتماد پرسشنامه ابتدا بین ۴۰ نفر از دانش آموزان توزیع و پس از جمع آوری تجزیه و تحلیل شد. مقدار آلفای کرونباخ ۰/۸۰ محاسبه شده است.

۳-۴. جامعه و نمونه آماری تحقیق

جامعه آماری این پژوهش تمامی دانش آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران می باشند که در سال تحصیلی جاری (۱۴۰۲-۱۴۰۱) مشغول به تحصیل بوده اند. ملاک ورودی به جامعه آماری دوزبانه بودن دانش آموزان مورد بررسی بوده است. تعداد افراد نمونه در این پژوهش ۱۵۰ نفر می باشد. کلیه دانش آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران جهت تعیین اندازه نمونه با استفاده از فرمول محاسبه اندازه نمونه در جامعه محدود با استفاده از فرمول کوکران و احتساب ضریب خطا (۰/۰۵) کلیه دانش آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران که تمایل به تکمیل پرسشنامه دارند برآورد گردید.

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right)} = \frac{\frac{(1.96)^2 \times (0.5)(0.5)}{(0.05)^2}}{1 + \frac{1}{765} \left(\frac{(1.96)^2 \times (0.5)(0.5)}{(0.05)^2} - 1 \right)} = 150 \quad (1)$$

N: مقدار جامعه؛

t: در سطح اطمینان ۹۵ درصد مقدارش ثابت و به میزان ۱/۹۶ می باشد.

p: مقدار نسبت صفت موجود در جامعه است. اگر در اختیار نباشد می توان آن را ۰/۵ در نظر گرفت. در این حالت مقدار واریانس به حداکثر مقدار خود می رسد.

q: درصد افرادی که فاقد صفت موجود در جامعه هستند و برابر با (q = 1-p) می باشد.

۳-۵. شیوه تجزیه و تحلیل داده ها

پس از تکمیل فرم ها اطلاعات بدست آمده به وسیله نرم افزار SPSS تحلیل شد و از کلیه متغیرهای وارد شده آمار توصیفی همچنین آمار استنباطی گرفته شد و رد یا تأیید فرضیات جهت پی بردن به سطح رابطه و همبستگی میان متغیرها مشخص گردید. دو دسته آزمون توصیفی (شامل فراوانی، درصد و انحراف معیار داده ها) و آزمون استنباطی همبستگی، آزمون تحلیل واریانس با هدف بررسی فرضیات انجام خواهند گردید. در تحقیقات اجتماعی به دو روش فرضیه ها (سؤالات) تأیید یا رد خواهند شد که عبارت اند از: استفاده از فنون آماری و استفاده از فنون غیر آماری مانند تحقیق در عملیات. در گروه اول از فنون آمار استنباطی و آزمون فرضیات استفاده خواهد شد ولی در گروه دوم با استفاده از فنونی مانند تحقیق در عملیات از طریق بهینه سازی مسأله تصمیم، فرضیه ها (سؤالات) تأیید یا رد خواهند شد.

- **آمار توصیفی:** از آمار توصیفی برای داده های جمعیت شناختی و دیگر داده های توصیفی به صورت جداول، شاخص های مرکزی، نمودارها و درصد از نرم افزار SPSS استفاده خواهد شد.

- **آمار استنباطی:** از آمار استنباطی به کمک نرم افزار SPSS برای تجزیه و تحلیل داده های جمع آوری شده از نمونه آماری در مورد سؤالات استفاده خواهد شد؛ برای به جواب رسیدن از تحلیل واریانس که یک روش آماری است استفاده می گردد. تحلیل واریانس به منظور تحلیل تفاوت بین میانگین های متغیرهای مقوله ای یا تفاوت بین میانگین های دو یا چند نمونه آماری به کار می رود. ما در

اینجا از تحلیل واریانس یک طرفه استفاده می کنیم. تحلیل واریانس یک طرفه روشی است که طی آن اثر یک متغیر مستقل روی متغیر وابسته مورد بررسی قرار می گیرد. پیش فرض مهم برای این تکنیک آن است که نمونه ها از دو یا چند جمعیت آماری به صورت تصادفی انتخاب شده باشد.

۴. تجزیه و تحلیل داده ها

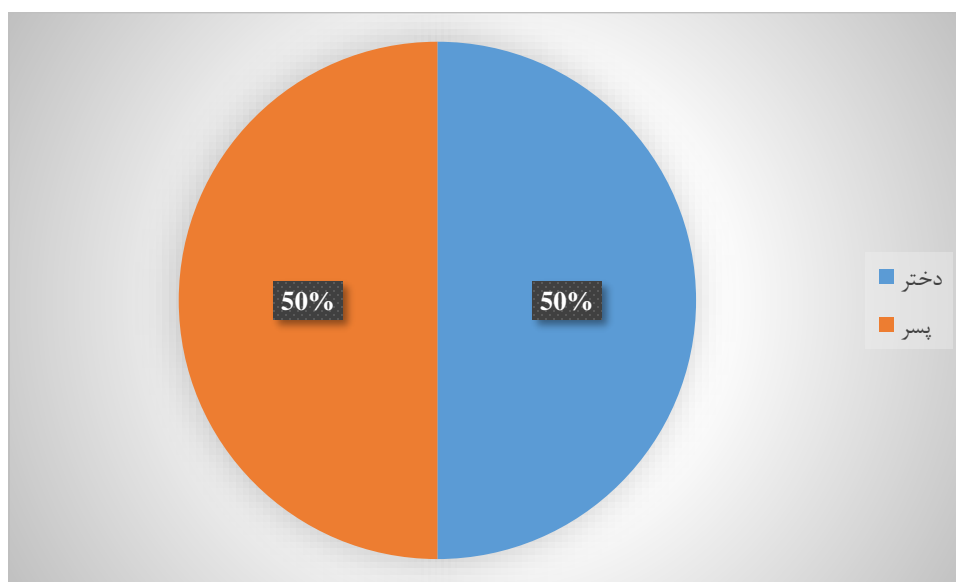
۴-۱. آمار توصیفی: توصیف داده های مربوط به ویژگی های جمعیت شناختی

۴-۱-۱. وضعیت توزیع فراوانی جنسیت پاسخگویان

همان طور که در جدول (۳) قابل مشاهده است، ۷۵ نفر از آزمودنی ها دختر و ۷۵ نفر از آزمودنی ها پسر هستند.

جدول ۳. وضعیت توزیع فراوانی متغیر جنسیت پاسخگویان به پرسشنامه

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی
دختر	۷۵	۵۰/۰
پسر	۷۵	۵۰/۰
جمع کل	۱۵۰	۱۰۰/۰

نمودار ۱. توزیع فراوانی پاسخگویان به پرسشنامه بر حسب جنسیت

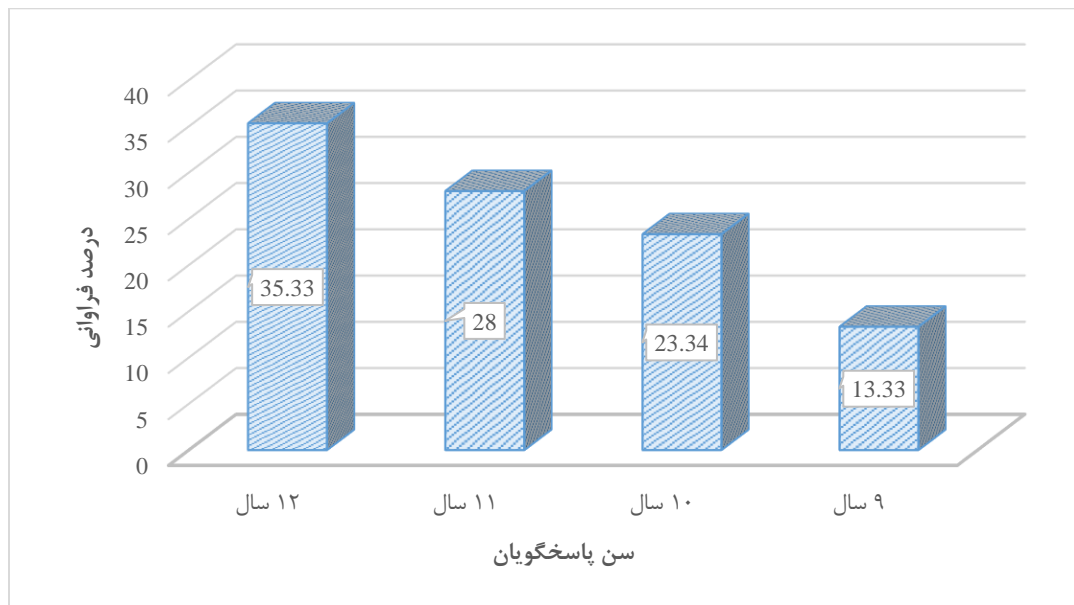
۴-۱-۲. وضعیت توزیع فراوانی سن پاسخگویان

گزارش یافته های تحقیق در جدول (۴) نشان می دهد که ۵۳ نفر (۳۵/۳۳ درصد) از پاسخگویان ۱۲ سال، ۴۲ نفر (۲۸/۰ درصد) از پاسخگویان ۱۱ سال، ۳۵ نفر (۲۳/۳۴ درصد) از پاسخگویان ۱۰ سال و ۲۰ نفر (۱۳/۳۳ درصد) از پاسخگویان ۹ سال سن دارند. این یافته حاکی از این است که سن اغلب پاسخگویان (۳۵/۳۳ درصد)، ۱۲ سال می باشد. وضعیت کلی متغیر میزان سن آزمودنی های پژوهش در نمودار (۲) به نمایش درآمده است.

جدول ۴. وضعیت توزیع فراوانی متغیر جنسیت پاسخگویان به پرسشنامه

سن	فراوانی	درصد فراوانی
۱۲ سال	۵۳	۳۵/۳۳
۱۱ سال	۴۲	۲۸/۰

۲۳/۳۴	۳۵	۱۰ سال
۱۳/۳۳	۲۰	۹ سال
۱۰۰/۰	۱۵۰	جمع کل

نمودار ۲. توزیع فراوانی پاسخگویان به پرسشنامه بر حسب سن

۲-۴. آمار استنباطی

هدف از تحلیل استنباطی تعمیم نتایج حاصله از مشاهدات محقق در نمونه انتخابی خود به جمعیت اصلی می باشد. در اینجا به منظور تحلیل داده های پژوهش از روش های تحلیلی گوناگونی استفاده گردیده است. ابتدا با توجه به اینکه داده های هر یک از ابعاد پژوهش پیوسته بوده، به منظور بررسی نرمال بودن توزیع داده ها از آزمون کلموگروف - اسمیرنوف استفاده شد. سپس به منظور بررسی فرضیه تحقیق از معادلات ساختاری، ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

۱-۲-۴. نرمال بودن توزیع داده های پژوهش

به منظور بررسی نرمال بودن توزیع داده های پژوهش از آزمون کلموگروف - اسمیرنوف استفاده شد. فرض صفر را به این صورت انتخاب می کنیم که داده ها نرمال باشند و از آزمون کلموگروف - اسمیرنوف در سطح ۵ درصد استفاده کرده ایم. همانطور که ملاحظه می شود برای کلیه متغیرهای تحقیق، سطح معنی داری آزمون بالاتر از ۰/۰۵ می باشد که فرض نرمال بودن داده ها مورد تأیید قرار می گیرد. راه دیگر این است که به مقدار "Z" کلموگروف - اسمیرنوف در جدول نگاه کنیم. اگر مقدار آن کوچک تر از "۱/۹۶" و بزرگ تر از "۱/۹۶-" بود، با ۹۵ درصد اطمینان نتیجه می گیریم بین فراوانی های مشاهده شده و موردانتظار تفاوتی وجود ندارد. به عبارت دیگر توزیع جامعه نرمال است. بنابراین با اثبات نرمال بودن، برای بررسی رابطه بین متغیرها از آزمون پارامتری اسپرمن استفاده می کنیم و برای آزمون های میانگین از آزمون های پارامتریک بهره می جوئیم.

جدول ۵. آزمون نرمالیت

متغیر	کلموگروف - اسمیرنوف			شاپیرو - ویلک		
	داده ها	درجه آزادی	سطح معناداری	داده ها	درجه آزادی	سطح معناداری
میزان سوادآموزی	۰/۱۸۵	۱۴۹	۰/۰۰۱	۰/۸۷۶	۱۴۹	۰/۰۰۱

Sig	k-s-z	متغیر
۰/۴۴	۰/۸۷	میزان سوادآموزی

جهت اجرای آزمون‌ها توجه به پیش‌فرض‌های روش‌های آماری ضروری است. مفروضه‌های اساسی نرمال بودن در جدول (۶) نشان می‌دهد با توجه به اینکه آماره "k-s-z" (کلموگروف - اسمیرنوف) مؤلفه مورد پژوهش در سطح $(p < 0.05)$ معنی‌دار بوده، بنابراین توزیع نمرات مؤلفه نرمال نمی‌باشد. لذا امکان استفاده از آزمون‌های پارامتریک مجاز نمی‌باشد.

جدول ۷. همگنی شیب رگرسیون جهت توزیع نرمال مؤلفه پژوهش

متغیر	جمع مجذورات	df	میانگین	F	sig
سوادآموزی	۳/۷۴	۱	۳/۷۴	۹/۶۲	۰/۰۰۴

در جدول بالا (جدول شیب رگرسیون) با توجه به سطح معناداری بدست‌آمده در جدول (۷)، جدول همگنی شیب رگرسیون، می‌توان گفت که مفروضه شیب همگنی رگرسیون از نرمال بودن توزیع نمرات متغیرها پشتیبانی نمی‌کند، بنابراین در متغیر مورد پژوهش امکان استفاده از آزمون‌های پارامتریک مجاز می‌باشد.

۳-۴. نتایج تجزیه و تحلیل فرضیه پژوهش

۱-۳-۴. آزمون همبستگی فرضیه پژوهش

H_0 : بین دوزبانگی و میزان سوادآموزی دانش‌آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران رابطه معناداری وجود ندارد.

H_1 : بین دوزبانگی و میزان سوادآموزی دانش‌آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۸. رابطه بین دوزبانگی و میزان سوادآموزی

سطح معناداری	مقطع								سوادآموزی
	ششم		پنجم		چهارم		سوم		
	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۰۰۱	۵/۱۸	۱۳/۶۱	۳/۸۸	۱۲/۶۰	۶/۲۳	۱۲/۵۴	۶/۷۳	۱۳/۲۶	خواندن
۰/۰۰۱	۳/۹۱	۱۴/۱۶	۳/۰۹	۱۲/۸۳	۴/۹۸	۱۳/۶۵	۵/۰۹	۱۳/۳۸	شنیدن
۰/۰۰۱	۶/۷۱	۱۳/۵۷	۵/۵۵	۱۳/۵۴	۵/۵۱	۱۴/۸۶	۳/۱۹	۱۴/۸۲	نگارش
۰/۰۰۱	۴/۰۳	۱۵/۷۷	۲/۲۵	۱۴/۶۳	۴/۸۶	۱۳/۷۴	۴/۵۴	۱۳/۹۲	مکالمه

همانگونه که در جدول (۸) مشاهده می‌گردد، نتایج تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که نمرات میزان سوادآموزی دانش‌آموزان (دوزبانه‌ها) در هر چهار مهارت سوادآموزی در سطح یک درصد معنادار است (سطح معناداری > 0.01).

بنابراین آشنایی با زبان دوم رابطه معناداری با میزان سوادآموزی دانش‌آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران داشته است. از این‌رو می‌توان اظهار نمود که فرضیه پژوهش حاضر یعنی رابطه آشنایی دوزبانان با زبان دوم (فارسی) به عنوان یک زبان خارجی، بر میزان سوادآموزی و پیشرفت تحصیلی، به‌عنوان زبان خارجی دوم آنان مورد تأیید قرار می‌گیرد.

۲-۳-۴. تحلیل رگرسیون فرضیه پژوهش

به منظور تبیین سازه‌های اثرگذار بر میزان سوادآموزی از تحلیل رگرسیونی چندگانه به روش همزمان (Enter) بهره گرفته شده است. جدول (۹) اطلاعات مربوط به این تجزیه و تحلیل را نشان می‌دهد. همانگونه که جدول (۹) نشان می‌دهد، مؤلفه‌های سوادآموزی که عبارتند از: خواندن (Y₁)، شنیدن (Y₂)، نگارش (Y₃) و مکالمه (Y₄) به ترتیب وارد مدل رگرسیون شدند.

جدول ۹. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه

متغیر	B	Beta	t	P
عدد ثابت	۰/۴۹۳	-	۳/۴۸۸	۰/۰۰۱
خواندن	۰/۳۱۷	۰/۳۴۵	۵/۷۰۴	۰/۰۰۱
شنیدن	۰/۵۳۰	۰/۶۱۸	۵/۸۵۳	۰/۰۰۱
نگارش	۰/۱۷۹	۰/۲۰۴	۱/۷۱۳	۰/۰۹
مکالمه	۰/۲۶۵	۰/۲۸۰	۲/۴۵۵	۰/۰۱۶
F = 72.442; Sig = 0.001; R = 0.884; R ² = 0.771; R ² Adjust = 0.782				

متغیر وابسته تحقیق، میزان سوادآموزی می‌باشد.

مقدار F محاسبه شده در سطح ۹۹ درصد (F = 72.442, Sig = 0.001)، نشان دهنده‌ی معنی دار بودن رگرسیون می‌باشد. در این مدل به ترتیب، شنیدن (Y₂)، خواندن (Y₁) و مکالمه (Y₄)، متغیرهایی بودند که بیشترین سهم را در میزان تغییرات متغیر وابسته (میزان سوادآموزی) داشتند. همچنین نتایج جدول (۹) نشان می‌دهد که متغیرهای پیش‌بینی ۷۸/۲ درصد (R² Adjust = 0.782) از میزان نوسانات متغیر ملاک (میزان سوادآموزی) را پیش‌بینی می‌کند.

نتیجه آزمون تحلیل واریانس برای این فرضیه با توجه به مقدار آماره آزمون (F) و پایین بودن سطح معناداری آزمون (Sig) بیانگر وجود رابطه بین دوزبانگی و میزان سوادآموزی دانش‌آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران می‌باشد. لذا دوزبانگی بر میزان سوادآموزی دانش‌آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران تأثیر معناداری دارد.

جدول ۱۰. آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه فرضیه پژوهش

مقطع	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین	فرکونسی	سطح معناداری
سوم	۳۰/۷۱۸	۷۴	۰/۶۰۹	۱۸/۱۶۲	۰/۰۰۱
چهارم	۳۵/۷۲۶	۷۴	۰/۰۸۹	-	۰/۰۰۱
پنجم	۲۰/۶۳۶	۷۴	۰/۵۸۴	-	۰/۰۰۱
ششم	۲۵/۶۵۲	۷۴	۰/۴۸۹	-	۰/۰۰۱

برای تعیین اثر متغیر مستقل بر متغیر وابسته از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آزمون بیانگر نشانگر یک همبستگی مثبت و قوی میان دوزبانگی و میزان سوادآموزی می‌باشد. آماره آزمون مقدار ۰/۷۳۹ را نشان می‌دهد که عددی مثبت می‌باشد و بیانگر یک همبستگی قوی میان دوزبانگی و میزان سوادآموزی است. و با توجه به سطح معناداری آزمون "۰/۰۰۱" کمتر از "۰/۰۵" می‌باشد لذا فرضیه صفر رد و فرضیه موردنظر مورد تأیید قرار گرفته است. یعنی دوزبانگی بر میزان سوادآموزی دانش‌آموزان دوزبانه مقطع ابتدایی شهرستان تهران تأثیر معناداری دارد.

جدول ۱۱. ضریب همبستگی فرضیه پژوهش

ضریب همبستگی پیرسون

آماره	سطح معناداری
۰/۷۳۹	۰/۰۰۱

۵. نتیجه گیری

تبیین دقیق هدف‌هایی که دانش آموز دوزبانه می‌تواند کشف و درک کند و با زمینه فرهنگی او مرتبط باشد تأثیر بسزایی در سوادآموزی دانش آموزان دارد. چالش‌های شکل‌دهی شهروندان آینده در قرن بیست و یکم که بتواند نیازهای جامعه چند فرهنگی را پاسخ دهند، در دست مریبان امروز است. اگر قرار است به هدف‌های آموزشی و استعداد‌های سرشار دانش آموزان جامعه عمل پوشانده شود باید فراتر از این هدف‌های آموزشی حرکت کرد و به آرمان‌ها و ارزش‌ها توجه نمود و آموزش باید از چنان محتوای معناداری برخوردار باشد که موجب تعمیق فهم دانش آموزان نسبت به روابط متقابل تمامی مردم و فرهنگ‌ها شود. انتقادی که معمولاً به برنامه‌های آموزشی وارد می‌شود این است که ناکارآمد هستند و با یافته‌های پژوهش‌ها همخوانی ندارند، نمونه‌ای از این ناهمخوانی‌ها موضوع عدم استفاده از زبان مادری در آموزش حداقل در مقطع ابتدایی است، عدم تدریس به زبان مادری برای دوزبانه‌ها مشکلات زیادی به وجود آورده که متأسفانه مسئولین کشور نسبت به آن بی‌تفاوت هستند. برای مثال دانش آموزان مناطق دوزبانه از رفتن به مدرسه و کلاس دل‌زده هستند چون زبان فارسی برای آن‌ها قابل فهم و درک نیست، یا در این اواخر تعداد دانش آموزان مردودی در مناطق دوزبانه زیاد شده است. دولت می‌تواند با به کار بردن یک سیاست خوب در آموزش و پرورش تدریس به زبان مادری را آزاد بگذارند تا این بحرانی که در نظام آموزشی هست حل شود و هم عدالت آموزشی در کشور برای همه به‌طور مساوی برقرار گردد.

دانش آموزان دوزبانه بیش‌تر موقعی به دوزبانگی خود پی می‌برند که وارد نظام آموزشی مدرسه می‌شوند و زبان رسمی را از طریق نظام آموزشی شروع به یاد گرفتن می‌کنند. با توجه به پیامدها و اثرات منفی این نوع از دوزبانگی باید در امر آموزش و پرورش کودکان این مناطق به تفاوت‌های زبانی و فرهنگی توجه شود. زبان مادری اولین زبان آموخته‌شده توسط فرد است، زبانی که فرد بدان تکلم می‌کند، با آن رشد می‌یابد و عناصر فرهنگی و اجتماعی محیط خود را توسط آن دریافته، لمس کرده و با آن هویت می‌یابد. بنابراین در مورد اهمیت یادگیری زبان اول و دوم و چگونگی آموزش زبان رسمی کشور و نقشی که زبان در آموزش ایفا می‌کند برنامه‌ریزی‌های دقیق و علمی در مورد روش‌های تدریس و کتاب‌های درسی مناسب صورت گیرد تا شاهد اثرات زیان‌بار ترک تحصیلی کودکان نباشیم و آن‌ها را از حق آموزش که حق هر کودکی است برخوردار کنیم و چون رشد شخصیت و رشد ذهنی کودک در استفاده از زبان او می‌باشد پس باید با در نظر گرفتن تمام جنبه‌های اجتماعی، آموزشی و عاطفی در شخصیت کودک به رشد زبان او بیش‌تر رسیدگی شود.

هرچه تسلط به زبان مادری بیش تر باشد، موفقیت فرد در زندگی اجتماعی بیش تر و آثار مجموع کارائی و تحرک جامعه بیش تر می گردد. بدیهی است مستقیم ترین و مؤثرترین راهی که برای افزایش تسلط به زبان مادری وجود دارد، بهبود آموزش آن در مؤسسات آموزشی در سطوح مختلف است. رشد شخصیت و رشد فرهنگی و اجتماعی دانش آموزان با رشد همه جانبه توانایی های زبانی آنان رابطه نزدیکی دارد و چون رشد فعالیت های عالی ذهن، زبان هم یکی از آنهاست از جمله هدف های عمده تعلیم و تربیت می باشد. سپس باید در زمینه ی شکل گیری و رشد توانایی های زبانی آنان نهایت سعی را کرد. کودکان تک زبانه و فارسی زبان با تسلط کافی بر زبان فارسی، قبل از ورود به مدرسه با مهارت های شنیداری و گفتاری زبان خود آشنا می شوند و از بدو تولد آن را کسب می کنند و برای آنان منظور از رفتن به مدرسه صرفاً سوادآموزی (کسب مهارت های خواندن و نوشتن) زبان فارسی است. درحالی که برای دانش آموزان دوزبانه مسئله کاملاً فرق می کند، در مورد دوزبانه ها، رفتن به مدرسه در وهله ی اول یادگیری یک زبان جدید است لذا عنوان سوادآموز در مورد این گونه دانش آموزان احتمالاً صحیح و علمی نخواهد بود. اینان در واقع نوآموزانی هستند که باید علاوه بر کسب مهارت های خواندن و نوشتن (سوادآموزی) و حتی قبل از آن ضرورت کسب مهارت های شنیداری و گفتاری زبان فارسی نیز مطرح است، تأثیرات ناشی از افت تحصیلی را تا حدودی کم کنید. البته در مورد دوزبانه های طبیعی که فرد از آغاز تولد یا در طول رشد خود در یک خانواده یا جامعه دوزبانه زندگی می کند هر دو زبان برای فرد در حکم زبان مادری به حساب می آید مانند زبان سمنانی و زبان فارسی، به خاطر شباهت زبان مادری با زبان رسمی آموزش، پیامدهای مثبتی نیز به بار خواهد آورد و در نتیجه در هر دو زبان به توانایی درک و کارکرد ارتباطی بدست خواهد آورد.

منابع و مآخذ

- ابراهیم زاده، خوشدوی. (۱۳۹۰)، بررسی نقش دوزبانگی در ظرفیت حافظه کاری کودکان، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد روان شناسی عمومی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان.
- ابراهیمی، مریم؛ هواسیان، سارینا؛ زارعی ممر، پرستو؛ شکران چم سورک، مریم. (۱۳۹۹)، بررسی نقش و اهمیت معلمان و والدین در بهبود کیفیت آموزش مجازی در مقطع ابتدایی، سومین همایش بین المللی روان شناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی.
- اربابی، سارا؛ شریفی، شهلا؛ تهرانی، علی. (۱۳۹۲)، تأثیر دوزبانگی بر شناخت: مطالعه دوزبانه های آذری - فارسی، پژوهش های زبان شناختی در زبان های خارجی، دوره سوم، شماره یک، بهار و تابستان ۱۳۹۲.
- امیری، اعظم. (۱۳۹۸)، بررسی تأثیر آموزش دوزبانگی و اثرات مثبت و منفی آن در زندگی کودکان، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زنجان.
- باقری فهرجی، فاطمه. (۱۴۰۰)، تجارب زیسته معلمان دوره ابتدایی از ارزشیابی یادگیری دانش آموزان در دوران ویروس کرونا (مورد مطالعه: روستای فهرج یزد)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه یزد.
- تامرادی منگنانی، فریدون. (۱۳۹۶)، بررسی تجربه زیسته آموزگاران شهر اهواز از آموزش به دانش آموزان دوزبانه، پایان نامه کارشناسی ارشد گرایش تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- حاتم زاده عربی، الهام؛ ایزدی، صمد؛ هاشمی، سهیلا. (۱۳۹۴)، مقایسه عملکرد تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان دوزبانه و تک زبانه دوره ابتدایی، فصلنامه پژوهش در برنامه ریزی درسی (دانش و پژوهش در علوم تربیتی برنامه ریزی درسی)، ۱۲(۱۷)، صص ۶۳-۷۵.
- حسناتی، فاطمه. (۱۳۹۱)، بررسی مهارت های آگاهی واجی دانش آموزان تک زبانه فارسی زبان و دوزبانه فارسی عرب زبان پایه دوم دبستان شهر اهواز، فصلنامه تازه های علوم شناختی، سال ۱۴، شماره یک، بهار ۱۳۹۱.
- دانایی فرد، حسن؛ امامی، سید مجتبی. (۱۳۸۶)، استراتژی های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه پردازی داده بنیاد. اندیشه مدیریت راهبردی (اندیشه مدیریت)، ۱(۲)، صص ۹۷-۶۹.
- داوری، صفورا. (۱۴۰۰)، دیدگاه خانواده ها نسبت به آموزش الکترونیک (مجازی) در دوره همه گیری بیماری کرونا: واکاوی مزایا و فرصت ها، معایب و چالش ها و روش های بهبود، اولین کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرآیندهای تعلیم و تربیت، دانشگاه هرمزگان و مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب.
- دلاور، علی. (۱۳۸۸)، روش تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی، تهران: نشر ویرایش.
- سلیمی، جمال. (۱۳۹۱)، بررسی میزان سازگاری اجتماعی کودکان یک زبانه و دوزبانه با تجارب خانوادگی ویژه در شهر کرمانشاه، فصلنامه مشاوره و روان درمانی خانواده، ویژه نامه خانواده و طلاق، شماره یک.
- صیادی، نسرين. (۱۳۹۸)، بررسی اثر دوزبانگی بر میزان خلاقیت: مطالعه دانش آموزان دوزبانه و تک زبانه شهر اصفهان، سومین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در اخلاق و تربیت، مناسبات دین و روان شناسی.
- ضیایی پور، روشنک. (۱۳۹۶)، بررسی تأثیر دوزبانگی بر توانایی زبانی کارکرد اجرایی و ادراک خود، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی.
- عزیزی پور، ندا. (۱۴۰۰)، مقایسه رابطه دوزبانگی و جنسیت بر هوش کلامی و ریاضی - منطقی دانش آموزان تک زبانه و دوزبانه، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مشاوره، دانشگاه پیام نور، مرکز قزوین.
- مصیبی اردکانی، ملیحه؛ رضایور میر صالح، یاسر؛ بهجتی اردکانی، فاطمه. (۱۴۰۰)، مشکلات و چالش های آموزش مجازی در دوران شیوع ویروس کرونا در مقطع ابتدایی، فصل نامه آموزشی و پژوهشی، دوره هفتم، شماره ۲۷، پاییز ۱۴۰۰.

- ملازهی، خدیجه. (۱۳۹۶)، بررسی تأثیر دوزبانی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بلوچ شهرستان سیب و سوران، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد رشته زبان‌شناسی، دانشگاه پیام‌نور، مرکز تهران.
- Aunola K., Statin H., Nurmi JE. (2000). Parenting style and adolescent achievement strategies. *Journal of Adolescence*, 23,pp: 205-222.
- Bialstok, E. (2005). Acquisition of literacy in bilingual children: a farmework for Research: language learning.
- Brocki, K.C., Eninger, L., Thorell, LB., & Bohlin G (2012). Interrelations between executive function and symptoms of hyperactivity/impulsivity and inattention in, preschoolers, A two year longitudinal study, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 83,pp: 168-11.
- Byrne , BA., Haddock, CK., Poston, SC .(2002). Mid American Heart Institute. Parenting style and adolescent smoking. *Journal of Adolescence. Health*, 6(30): 418-425.
- Dong, C., Cao, S., & Li, H. (2020). Young children's online learning during COVID-19 pandemic: Chinese parents' beliefs and attitudes. *Children and youth services review*, 552, 523222. first-global-numbers-and-mobilizes . from <https://en.unesco.org/news/290-million-students-out-school-due-covid-19-unescoreleases>.
- Hartsuiker, robert j. (2008). "bilingualism: functional and neural perspectives. *Acta psychologica acta psychologica* ,128,pp: 413-415.
- Muller, E. (2010). Virtual K-12 public school programs and students with disabilities: Releases First Global Numbers and Mobilizes Response." Retrieved.
- Petsangsri, S. Ratanaolarn, T. & Tasir, Z. (2018). Examining the motivation. *Personality and Individual Differences*.50:1186-1190. level of students in e-learning in higher education institution in Thailand: A case
- Shukurova, maria (2009). bilingualism and bilingual education in iceland, sigillum study. *Education and Information Technologies*, 23(6), 2947-2967.
- UNESCO . (2020). "290 Million Students Out of School Due to COVID-19: UNESCO universitals islandiae. Available in: <http://language.ws/icelandic/bilingualismbilingual>